

**Тернопільська початкова школа №1
Тернопільської міської ради
вул. Лесі Українки, 12а, м. Тернопіль, 46022, тел./факс (0352) 243726, 240000
e-mail: specps_im@ukr.net Код ЄДРПОУ 14053371**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Катерина ПОЛІЩУК

КОДЕКС БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

**Схвалено рішенням педагогічної ради
Тернопільської початкової школи №1 ТМР
від 12.11.2021 року, протокол №2**

Тернопіль

2021

ЗМІСТ

Вступ	3
I розділ. Безпечне освітнє середовище та його складові.....	5
II розділ. Чинники ризику насильства проти дитини та реагування на них ..	6
III розділ. Принципи захисту особистих даних дитини	11
IV розділ. Моніторинг та контроль за дотриманням положень КБОС	13
V розділ. Заключні положення	14
Додатки.....	15

ВСТУП

Суспільні запити сучасного світу спрямовані на заклад освіти, який є не тільки місцем, де дітей навчають, а насамперед простором для їхнього повноцінного розвитку, осередком успішних, креативних і щасливих людей.

Такий омріяний навчальний заклад може існувати лише в атмосфері фізичного комфорту, сприятливого соціального та психологічного клімату, що підтримує особистість, яка розвивається, вчасно реагує на її потреби та з повагою ставиться до її особливостей.

Створення ефективної системи освіти є завданням складним і надзвичайно відповідальним. Одним із дієвих інструментів для учасників освітнього процесу є «Кодекс безпечного освітнього середовища» (далі – КБОС), головною метою якого є навчання дітей і дорослих безпечній взаємодії в освітньому процесі, а також захист дітей від усіх форм насильства та зловживань з боку однолітків і дорослих (батьків, опікунів або працівників навчального закладу).

Нормативно-правова база:

- Європейська Конвенція про здійснення прав дітей;
- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії;
- Конвенція про права дитини;
- Закон України «Про освіту» (зі змінами);
- Постанова Верховної Ради України від 22.02.2017р. № 1906-VIII «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист"»;
- Постанова КМУ від 21.11.2013р. № 895 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах»;
- Постанова КМУ від 21.11.2013р. № 896 «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)»;

- Постанова КМУ від 22.08.2018р. № 658 «Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»;
- Наказ від 19.08.2014р. № 564/836/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення»;
- Наказ МОН від 02.10.2018р. № 1047 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами»;
- Лист МОН від 28.10.2014р. № 1/9-557 «Про Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей»;
- Лист МОН від 28.12.2016р. №1/9-680 «Щодо захисту дітей від усіх форм насильства, образ, недбалого й жорстокого поводження»;
- Лист МОН від 05.03.2018р. №1/9-133 «Щодо листа Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»;
- Лист МОН від 18.05.2018р. №1/11- 5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»;
- Лист МОН від 07.08.2018р. №1/9-186 «Про деякі питання організації в закладах освіти виховної роботи щодо безпеки й благополуччя дитини в 2018/2019 навчальному році »;
- Лист МОН від 29.12.2018р. №1/9-790 «Щодо організації роботи у закладах освіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству та булінгу»;
- Лист МОН від 29.01.2019р. №1/11- 881 «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 р. №2657- VIII».

I розділ. БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ

Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе.

Середовище школи – це місце, де зустрічаються та взаємодіють не лише учні, вчителі, навколишні мешканці та гості школи, де відбуваються не лише уроки, цікаві зустрічі, свята та концерти, але й лекції та семінари, діють відкриті лабораторії та майстерні у різних галузях науки, мистецтва та технологій.

Безпечне освітнє середовище – це стан освітнього середовища, в якому: наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпек кожного учасника навчально-виховного процесу.

Що впливає на безпечне освітнє середовище?

1. Якість міжособистісних відносин: позитивні фактори (довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність); негативні фактори (агресивність, конфліктність, ворожість, маніпулятивність).

2. Захищеність в освітньому середовищі – оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору.

3. Комфортність в освітньому середовищі – оцінка емоцій, почуттів та домінуючих переживань у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу.

4. Задоволеність освітнім середовищем – задоволення базових потреб дитини у:

- допомозі та підтримці;
- збереженні та підвищенні її самооцінки;
- пізнанні та діяльності;
- розвитку здібностей і можливостей.

«Кодекс безпечного освітнього середовища» (КБОС) – це документ закладу освіти, який повинен регулювати всі напрями діяльності закладу щодо

порушень прав особистості на безпеку, а також питання її підтримки та втручання в ситуації, коли може виникати загроза її життю, здоров'ю та благополуччю.

КБОС:

- містить конкретні та чіткі правила поведінки усіх учасників освітнього процесу в навчальному закладі (мої права закінчуються там, де починаються твої права);
- допомагає виявити небезпечні ситуації та належно реагувати на них, запроваджуючи чіткі процедури втручання (що і коли потрібно робити, хто повинен робити, до кого звернутися, які документи оформити, за яким зразком). Зокрема, у випадках, коли необхідно оперативно прореагувати та втрутитися в ситуацію (наси́льство зі сторони батьків, опікунів, учителів, конфлікти між учнями, булінг тощо);
- забезпечує виконання вимог законодавства щодо гарантування безпеки усім учасникам освітнього процесу закладу.

II розділ. ЧИННИКИ РИЗИКУ НАСИЛЬСТВА ТА РЕАГУВАННЯ НА НИХ УСІХ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Булінг – це діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Батькам

Фізичний/соціальний/психологічний булінг (наси́льство). Якщо ви підозрюєте, що до вашої дитини застосовують насильство:

1. Розмовляйте з дитиною, цікавтесь її життям. Стежте за змінами настрою своєї дитини, її небажанням спілкуватися з однолітками, ходити до школи тощо. На основі отриманих відповідей з'ясуєте, чи вів хтось себе

образливо щодо неї.

2. Разом придумуйте основні фрази, які дитина може сказати своєму кривдникові твердим, але не ворожим тоном, наприклад: «Твої слова неприємні», «Дай мені спокій» тощо.

3. Документуйте дати і час інцидентів, пов'язаних зі знущаннями, відповідну реакцію залучених осіб та дії, які були зроблені.

4. Не звертайтеся до батьків кривдника, щоб вирішити проблему самотійно, такі дії не дадуть результату.

5. З'ясуйте ситуацію, що склалася з учителем, класним керівником, заступником чи директором, перед тим як звертатися до вищих органів.

6. Не обговорюйте поведінку вчителя у присутності дітей. Навіть якщо у Вас з'явилися якісь претензії – звертайтеся напямую.

7. Намагайтеся налаштувати дитину на позитивний лад. Найкраще показувати як правильно діяти в тій чи іншій ситуації на власному прикладі.

Кібербулінг (насилля в Інтернеті):

1. Здійснюйте батьківський контроль, обмежте доступ до сумнівних сайтів (час від часу переглядайте історію контактів і переписку дитини).

2. Застерігайте від передачі інформації у мережі. Поясніть, що є речі, про які не говорять зі сторонніми: прізвище, номер телефону, адреса, місце та час роботи батьків, відвідування школи та гуртків і т.д.

3. Навчіть критично ставитися до інформації в Інтернеті. Не все, що написано в мережі – правда.

4. Розкажіть про правила поведінки в мережі (в Інтернеті вони такі самі, як і в реальному житті).

5. Станьте прикладом. Оволодійте навичками безпечного користування Інтернетом.

Батьки дитини, яка поскаржилася на булінг щодо неї, повинні:

1. Повідомити класного керівника про скарги дитини і підозри на булінг, переконатися, що у школі зафіксований і мав місце випадок булінгу, про який розказує дитина.

2. Обговорити скарги дитини на випадок насильницької поведінки щодо неї під час особистої зустрічі з класним керівником і психологом школи.
3. Поговорити з дитиною про неможливість проявів насильства в школі та необхідність співпрацювати зі шкільним психологом та класним керівником до нормалізації психоемоційного стану дитини і психологічного клімату в класі.
4. Зустрітися з психологом школи щодо усунення наслідків булінгу.
5. Постійно надавати й отримувати від класного керівника зворотний зв'язок щодо емоційного стану дитини.

Батьки дитини, у якої зафіксували булінгову поведінку, повинні:

1. Прийти на зустріч із класним керівником, психологом та отримати детальну інформацію стосовно проявів у дитини такої поведінки та обставин ситуації, що склалася.
2. Ознайомитись із записом у журналі реєстрації випадків. У разі відмови витяг із журналу з описом ситуації надсилають на поштову адресу батьків рекомендованим листом чи на електронну пошту.
3. Поговорити з дитиною про неприпустимість булінгу в школі та необхідність співпрацювати зі шкільним психологом та класним керівником до нормалізації психоемоційного стану дитини і психологічного клімату в класі.
4. Співпрацювати з психологом школи щодо усунення наслідків булінгу.
5. Постійно надавати й отримувати від класного керівника зворотний зв'язок щодо емоційного стану дитини.

Учням

Психологічний, фізичний та кібербулінг (якщо Ви учасник, жертва або свідок):

1. Намагайтеся завжди залишатися спокійними, реагуйте на грубість врівноважено, толерантно, спокійно і впевнено, зробіть зауваження порушникові та нагадайте про рекомендації КБОС і відповідальність щодо їх виконання.

2. Ігноруйте кривдника. Якщо є можливість, намагайтесь уникнути сварки, зробіть вигляд, що вам байдуже і йдіть геть.

3. Якщо ситуація не дозволяє вам піти, зберігаючи самовладання, використайте гумор.

4. Не вступайте в бійку. Кривдник тільки й чекає приводу, щоб застосувати силу. Що агресивніше ви реагуєте, то більше шансів опинитися в загрозовій для вашої безпеки і здоров'я ситуації.

5. Не мовчіть! Обговоріть такі загрозові ситуації з людьми, яким ви довіряєте. Це допоможе вибудувати правильну лінію поведінки і припинити насилля.

Учень або учениця, які стали об'єктом/свідком булінгу, повинні:

1. Звернутися до дорослих з проханням про допомогу.
2. Невідкладно повідомити класного керівника свого класу та зустрітись зі шкільним психологом стосовно випадку, який стався.

Учень або учениця, поведінка якого/якої була зафіксована і класифікована як булінгова повинні:

1. Миттєво припинити поведінку, яку класифікують насильницькою, у будь-якому прояві до будь-якої дитини та/чи дорослого у школі.
2. Визнати в розмові з класним керівником вчинене порушення КБОСу.
3. Слідувати плану роботи, розробленому шкільним психологом та іншими спеціалістами для врегулювання власного психологічного стану та психологічного клімату у класі.
4. Проявляти самоконтроль, дотримуватись положень КБОСу.

Педагогічним працівникам та особам, які залучаються до освітнього процесу:

1. На будь-які прояви насилля реагуйте адекватно, намагайтесь втрутитися, аби вирішити конфлікт.
2. Стримуйте гнів і злість. Адже це саме те, чого домагається кривдник.
3. Обговорюйте загрозові ситуації з учнями, з колегами, по можливості – з

психологом. Це допоможе прийняти правильні рішення, вибудувати правильну лінію поведінки і припинити насилля (якщо Ви учасник, жертва або свідок).

4. Будьте активним, креативним, опрацюйте нові методи роботи з учнями, налаштовуйте дітей на позитивний та доброзичливий лад.

5. Будьте прикладом. Розповідати, як діяти правильно, можна безліч разів, а продемонструвати правильну модель поведінки потрібно на власному прикладі.

Якщо виявлено чинники ризику, працівники закладу повинні:

1. Миттєво зупинити неприйнятні дії.

2. Дізнатися імена та прізвища учасників події.

3. Вжити невідкладних дисциплінарних превентивних заходів: нагадати правила поведінки та наслідки їх порушення.

4. Невідкладно повідомити класного керівника класу про зафіксований акт насилля, надати детальну інформацію про обставини ситуації

Класний керівник, який дізнався про випадок булінгу з дитиною свого класу, повинен:

1. Заспокоїти, нормалізувати поведінку всіх учасників акту насильницької поведінки.

2. Визначити, чи цей випадок підпадає під визначення «булінг», провести розмову з учасниками події щодо її причин та запобігання такого в майбутньому.

3. Провести розмову з класом з метою нагадати про антибулінгову політику школи та неприпустимість булінгу в школі.

4. У той же день повідомити батьків суб'єкта і об'єкта булінгу про ситуацію, що склалася, надати інформацію про можливості отримання підтримки, заохотити їх до вирішення проблеми.

5. Повідомити психолога, керівництво школи та зафіксувати випадок булінгу в журналі реєстрації заяв про випадки булінгу.

6. У співпраці з психологом, головою методичного об'єднання класних керівників розробити план роботи з класом для нормалізації психологічного

клімату, а також провести індивідуальну роботу з учасниками акту насильницької поведінки.

Отже, дисциплінарні заходи повинні мати виховний, просвітницький, профілактичний, а не каральний характер. Жоден випадок насильства або цькування і жодну скаргу не можна залишати без уваги. Реакція має бути негайною (зупинити бійку, припинити знущання) та більш суворою при повторних випадках агресії. Механізми повідомлення про випадки насильства повинні забезпечувати учням підтримку і конфіденційність, бути тактовними. Для успішного попередження та протидії насильству треба проводити заняття з навчання навичок ефективного спілкування та мирного розв'язання конфліктів.

ІІІ розділ. ПРИНЦИПИ ЗАХИСТУ ОСОБИСТИХ ДАНИХ ДИТИНИ

Особисті дані дитини мають бути захищені, згідно з положеннями Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. № 2297-VI:

1. Працівники закладу, які працюють з особистими даними дітей, повинні зберігати їх конфіденційність і вживати заходів для їх захисту від несанкціонованого доступу.
2. Особисті дані дитини надаються лише тим особам і організаціям, які мають на це право, згідно з законодавством, та відповідні повноваження.
3. Працівник закладу може використовувати інформацію про дитину з освітньою або навчальною метою лише за умови анонімності дитини та неможливості її ідентифікації за допомогою такої інформації.
4. Працівник закладу не має права надавати інформацію про дитину, її батьків чи опікунів представникам засобів масової інформації.
5. У виключних ситуаціях, якщо це є обґрунтованим, працівник закладу може звернутися до батьків або опікунів дитини за дозволом надати їхні контактні дані представникам засобів масової інформації. Такі дані надаються лише за умови отримання дозволу.
6. Працівники закладу не мають права надавати можливість

представникам засобів масової інформації встановлювати контакт з дітьми.

7. Працівники закладу не мають права розмовляти з представниками засобів масової інформації про дітей, їхніх батьків чи опікунів. Це також стосується ситуацій, коли працівник закладу вважає, що його висловлювання не записуються.

8. У виняткових ситуаціях, якщо це є обґрунтованим, працівник закладу може мати розмову з представниками засобів масової інформації про дитину або її батьків (опікунів) за умови згоди на це батьків (опікунів) у письмовій формі.

Принципи захисту зображень. Визнаючи право дітей на приватність і захист особистих інтересів, заклад повинен захищати зображення дітей:

1. Працівники закладу не мають права давати дозвіл на фото-, відеозйомку дітей або їх аудіозапис на території закладу без попередньої згоди батьків або опікунів дитини в письмовій формі.

2. Якщо зображення дитини є лише частиною великого зображення, наприклад, публічного заходу, пейзажу, зборів тощо, дозвіл батьків (опікунів) на фото-, відеозйомку не є необхідним.

Принципи доступу дітей до мережі Інтернет:

1. Надаючи дітям доступ до мережі Інтернет, заклад зобов'язаний вжити всіх заходів для захисту їх від матеріалів, які можуть зашкодити їхньому належному розвитку.

2. На території закладу дитина може мати доступ до мережі Інтернет у таких випадках:

2.1. під наглядом учителя на заняттях з вивчення комп'ютера (останній має розповісти дитині про принципи безпечного користування мережею Інтернет)';

2.2. без нагляду вчителя – на комп'ютерах навчального закладу, призначених для цього (вільний доступ).

3. Особа, відповідальна за безпечний доступ до мережі Інтернет, повинна надати кожній дитині індивідуальний логін (обліковий запис) і пароль, які дають їй змогу користуватися мережею Інтернет на території закладу, та

пояснити дитині, що вона не повинна повідомляти нікому свій логін і пароль.

4. Доступ дітей до мережі Інтернет на території закладу має бути можливим лише через сервер закладу після того, як дитина вводить свій індивідуальний логін і пароль.

5. Відповідальна особа має щонайменше один раз на місяць перевіряти, чи не має небезпечних матеріалів на комп'ютерах з доступом до мережі Інтернет.

6. Якщо такі матеріали виявлено, вона має визначити, хто використовував комп'ютер, коли було завантажено такі матеріали та повідомити педагога-консультанта про дитину, яка використовувала комп'ютер для завантаження небезпечних матеріалів.

IV розділ. МОНІТОРИНГ ТА КОНТРОЛЬ ЗА РЕАЛІЗАЦІЄЮ ВИМОГ КОДЕКСУ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Здобувачі освіти, працівники та педагогічні працівники, батьки та інші учасники освітнього процесу, яким стало відомо про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого стали, або підозрюють його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб, зобов'язані терміново подати заяву про це керівнику закладу.

Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування):

1. За результатами розгляду Заяви з дотриманням конфіденційності керівник закладу (протягом одного дня з дати подання Заяви) створює комісію до складу якої можуть входити:

- Заступник директора з виховної роботи;
- Практичний психолог;
- Соціальний педагог;
- Педагог-організатор;
- Вчитель правознавства, громадянської освіти;

- Представник батьківської громадськості;
- Лідер учнівського самоврядування.

2. Комісія у своїй діяльності керується законодавством України та іншими нормативними актами (Наказ МОН України №1646 від 28.12.2019р.) та має право вимагати письмові пояснення та матеріали у сторін.

Функції комісії протягом навчального року:

1. Відповідальний за КБОС контролює та слідкує за реалізацією положень Кодексу, реагує на будь-які сигнали щодо його порушення.
2. Кожні пів року група реагування проводить загальний моніторинг рівня виконання вимог Кодексу учасниками освітнього процесу (Додаток 1) та повідомляє про порушення його вимог на території закладу.
3. Беручи до уваги результати моніторингу, відповідальний проводить консультації з дітьми та їхніми батьками/опікунами (за потребою), а також впроваджує зміни у Кодексі зі врахуванням пропозицій усіх учасників освітнього процесу.
4. З метою попередження випадків булінгу в навчальному закладі спостерігають, аналізують соціально-психологічний клімат закладу, розпізнають проблеми міжособистісного спілкування, проводять консультаційні години, профілактичні тренінги, психологічно-рольові ігри, просвітницьку роботу та антибулінгову політику для всіх учасників освітнього процесу.

РОЗДІЛ V. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Кодекс стає чинним у день його оприлюднення.
2. Документ має бути доступним усім учасникам освітнього процесу (розміщення на сайті школи, соціальна мережа Facebook).

Анкета «Моніторинг дотримання положень КБОС»

	Питання	Так	Ні
1.	Чи знаєте Ви правила та положення КБОС?		
2.	Чи знайомі Ви з процедурою дій, коли є підозра на існування загрози для безпеки дитини?		
3.	Чи знаєте Ви, як реагувати на загрозу безпеці дитини?		
4.	Чи помітили Ви будь-які порушення Кодексу безпечного освітнього середовища іншими працівниками Вашого освітнього закладу?		
5.	Чи є у Вас зауваження або пропозиції (зокрема, щодо внесення змін) стосовно Кодексу безпечного освітнього середовища?		

Відповідальність батьків

1. Виконувати свої батьківські обов'язки належним чином.
2. Контролювати, щоб о 8:45 дитина була у навчальному закладі і не запізнювалася.
3. У разі запізнення чи пропусків занять з поважних причин потрібно обов'язково повідомити класного керівника та надати медичну довідку чи письмове пояснення батьків або осіб, які їх замінюють, про причину відсутності.
4. Якщо дитина систематично пропускає заняття без поважної причини, а навчальний заклад не має інформації про те, де вона знаходиться, то, відповідно до постанови Кабінету міністрів №684, батьки притягуються до адміністративної відповідальності.

Відповідальність учнів

1. Приходити до школи щоденно не пізніше 8:45.
2. У разі запізнення чи пропусків занять нагадати батькам про те, що потрібно повідомити про це класного керівника.
3. Дотримуватись санітарно-гігієнічних норм навчального закладу.
4. Дотримуватись правил етики, культури спілкування з усіма учасниками освітнього процесу.
5. Під час чергування по школі та в класі чітко виконувати свої доручення.

Класним керівникам 1-4 класів

1. Організовувати діяльність класу на засадах партнерства, взаємоповаги та взаємодопомоги.
2. Проводити роз'яснювальну роботу з учасниками освітнього процесу щодо забезпечення їх прав та виконання обов'язків.
3. Вести щоденний облік відвідування учнями навчальних занять та своєчасно з'ясовувати причини відсутності\запізнення.

4. Медичні довідки та письмові пояснення щодо відсутності чи запізнення учнів зберігати в особових справах впродовж навчального року.

Педагогічним працівникам та особам, які залучаються до освітнього процесу:

1. Толерантно ставитись до всіх учасників освітнього процесу.
У разі необхідності коректно робити зауваження.
2. Пам'ятати: будь-яке насильство, жорстоке поводження, дискримінація, булінг (цькування) у навчальному закладі є неприйнятним та карається законом.
3. Вважати здоров'язберігаючу компетентність пріоритетною для усіх учасників освітнього процесу.